

УДК 333:345

Л.Б. Рябушка, Д.В. Веремчук

Бюджетно-податкова політика в системі регулювання економічного розвитку держави

У статті досліджуються теоретичні основи бюджетно-податкової політики в системі державного регулювання економічним розвитком держави: її цілі, функції, принципи побудови. Зазначені напрями реформування у сфері бюджетно-податкової політики з урахуванням сучасних умов економічного розвитку країни.

Соціально-економічний розвиток будь-якої країни має певні чинники, що характеризують цей процес. Одним із найсуттєвіших чинників впливу є економічна політика уряду і її ефективні складові: фінансова, бюджетно-податкова, грошово-кредитна, соціальна політика. В сучасних умовах найбільш суттєвого значення набуває бюджетно-податкова політика. Саме система регулювання економіки значною мірою залежить від зміцнення державних фінансів, через які держава акумулює грошові ресурси для фінансування суспільних потреб.

Необхідно відзначити, що окремі питання бюджетної та податкової політики, їх місця в державному регулюванні економіки розглядали в своїх працях такі зарубіжні вчені, як У. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо², В.М. Пушкарева³, І.І. Янжул⁴ та інші. У вітчизняній фінансовій думці проблеми бюджету та оподаткування знаходять своє відображення в працях В.Л. Андрущенко⁵, О.Д. Василика⁶, В.П. Вишневського⁷, А.М. Соколовської⁸, А.О. Єпіфанова, В.І. Сало, І.І. Д'яконова⁹ та інших. Проте аналіз існуючих наукових постулатів у даній сфері дає змогу визначити, що проблеми бюджетно-податкової політики є актуальними, а тому вимагають подальших

Рябушка Людмила Борисівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Сумського державного університету; Веремчук Дмитро Володимирович, асистент Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми.

© Л.Б. Рябушка, Д.В. Веремчук, 2008

² Петті У. Антологія економічної класики / У. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо. – М. : Еконов – ключ, 1993. – С. 77–78.

³ Пушкарева В. М. Історія фінансової думки і політики податків : навч. посібник / В. М. Пушкарева. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 192 с.

⁴ Янжул І. І. Основні початки фінансової науки: Учення о державних доходах / І. І. Янжул. – М. : Статут, 2002. – 555 с.

⁵ Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів) / В. Л. Андрущенко. – Львів : Каменяр, 2000. – 303 с.

⁶ Василик О. Д. Державні фінанси України : навч. посібник / О. Д. Василик. – К. : Вища школа, 1997. – 383 с.

⁷ Налогообложение: теории, проблемы, решения / [В. П. Вишневский, А. С. Веткин, Е. Н. Вишневская и др.]; под общ. ред. В. П. Вишневского. – Донецк : ДонНТУ, ИЭП НАН Украины, 2006. – 504 с.

⁸ Соколовська А. М. Податкова система держави: теорія і практика становлення. – К. : Знання-Прес, 2004. – 454 с.

⁹ Єпіфанов А. О. Бюджет і фінансова політика України : навч. посібник / А. О. Єпіфанов, І. В. Сало, І. І. Д'яконова. – К. : Наукова думка, 1997. – 304 с.

Розділ 4 Макроекономічні механізми

досліджень, розроблення і впровадження дійових заходів щодо стабілізації і розвитку економіки держави.

Перш за все відмітимо, що термін “бюджетно-податкова політика” складається з двох категорій “бюджетна політика” та “податкова політика”. При цьому вихідними категоріями є “політика”, “бюджет” і “податки”.

В економічній літературі термін “політика” розглядається принаймні у двох напрямках, по-перше, це суспільна наука і, по-друге, це особливий вид діяльності на різних рівнях (макрорівень і мікрорівень) [1].

На нашу думку, економічну сутність бюджетно-податкової політики слід надавати з визначення категорії бюджету. Згідно з Бюджетним кодексом України бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [2]. З економічної точки зору, бюджет – це сукупність грошових відносин, які виникають у державі з юридичними і фізичними особами з приводу перерозподілу національного доходу у зв’язку з утворенням і використанням централізованого фонду грошових коштів, який призначений для фінансування народного господарства, соціально-культурних заходів, потреб оборони тощо [3].

Формування бюджету будь-якої країни забезпечується за рахунок податків. Податки, у свою чергу, встановлені вищим органом законодавчої влади як обов’язкові платежі до бюджетів та державних цільових фондів, які сплачують юридичні та фізичні особи в порядку і на умовах, передбачених чинним законодавством. З цього визначення випливає таке:

- по-перше, встановлення і скасування податків і зборів здійснюються Верховною Радою України, Верховною Радою АРК і сільськими, селищними, міськими радами;
- по-друге, податки і збори сплачуються до бюджетів різних рівнів та до державних цільових фондів;
- по-третє, платниками податків і зборів є юридичні і фізичні особи, на яких згідно із законами України покладено обов’язок сплачувати податки і збори;
- по-четверте, податки і збори в Україні встановлюються податковими законами.

З вищезазначеного випливає, що в ринковій економіці податки потрібно використовувати не лише як джерело доходів бюджету, а й як невід’ємний і безпосередній структурний елемент державного регулювання економіки. Це багато в чому залежить від податкової політики держави, яку розробляє і впроваджує уряд країни.

Аналіз різних підходів до визначення поняття “податкова політика” дозволяє сформулювати такі висновки [4-7]:

- податкова політика – це діяльність держави у сфері оподаткування;
- податкова політика – це комплекс економічних, організаційних і правових заходів щодо регулювання податкових відносин;
- перед податковою політикою ставляться принаймні дві цілі: забезпечення податкових надходжень і стимулювання економічного зростання;
- податкова політика є складовою частиною загальної фінансової політики держави на середньострокову і довгострокову перспективу;
- система, в рамках якої реалізується політика, – податкова система держави;
- регламентованість податкової політики – жорстко законодавча.

Таким чином, з вищезазначеного випливає, що податкова політика є частиною бюджетної політики держави, оскільки її метою є формування фінансових ресурсів бюджету з одночасним стимулюванням ділової активності суб'єктів господарювання.

Сутність бюджетної політики виявляється у формах і методах мобілізації фінансових ресурсів та їх використанні на державні потреби. Вона відображається в статтях доходів і видатків бюджету, у джерелах їх формування і напрямках використання. З іншого боку, бюджетна політика являє собою сукупність пріоритетів (національних інтересів) і конкретних заходів щодо організації і використання фінансових ресурсів держави для вирішення економічних і соціальних завдань країни. Вона передбачає створення умов для постійного підвищення реальних доходів населення, якості життя та якості державних послуг, соціально-економічного розвитку регіонів та їх економічного потенціалу, зміцнення ресурсної бази місцевих бюджетів. Така політика передбачає якісний прорив у створенні сприятливого інвестиційного клімату, розвитку підприємницької активності громадян [6].

На нашу думку, розмежування бюджетної і податкової політики має умовний характер, оскільки вони взаємозв'язані і реалізуються одна через одну. Саме застосування терміну бюджетно-податкової політики держави вказує на сферу докладання зусиль держави у процесі регулювання соціально-економічних відносин. Виходячи з цього сутність бюджетно-податкової політики виявляється в сукупності правових, фінансових і організаційних заходів держави у сфері регулювання бюджетних і податкових відносин, які спрямовані на формування і використання фінансових ресурсів у системі регулювання економічного розвитку країни. Вона визначається ступенем впливу держави на соціально-економічні процеси і змінюється під впливом інтеграційних процесів, що відбуваються у світогосподарських зв'язках.

У системі державного регулювання економічним розвитком складові бюджетно-податкової політики можуть бути представлені таким чином (рис. 1).

Слід зазначити, що бюджетно-податкова політика залежить від багатьох як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. До внутрішніх факторів можна віднести: структуру та стан розвитку економіки країни, форми власності, рівень добробуту населення тощо. До зовнішніх факторів: економічні взаємовідносини держави з іншими країнами світу, процеси міжнародної інтеграції.

Правові, фінансові і організаційні заходи держави у сфері бюджету і податків визначаються цілями бюджетно-податкової політики, що обумовлені соціально-економічним устроєм суспільства, політичними групами, стратегічними цілями, що визначають розвиток національної економіки, і міжнародними зобов'язаннями у сфері державних фінансів. Крім того, при формуванні цілей бюджетно-податкової політики необхідно виходити із об'єктивних функцій бюджету і податків.

З вищевикладеного структурно-логічна схема бюджетно-податкової політики може бути представлена на рис. 2.

Бюджетно-податкова політика України потребує негайного проведення системних реформ у частині зниження загального рівня податкового навантаження, зміни структури податкових надходжень бюджету і напрямків використання фінансових ресурсів, покращання податкового клімату, вдосконалення реалізації регулюючої функції податків, реорганізації самої податково-митної служби і т. ін. Причому підготовка реформаційних змін повинна відбуватися випереджаючими темпами, аби не відновлювати наше відставання від Євросоюзу. Орієнтуватися потрібно на динамічні

Розділ 4 Макроекономічні механізми

трансформації, що спостерігаються у країнах – нових членах ЄС, які є одними з головних конкурентів України на світових ринках товарів і капіталів.

Рис. 1. Бюджетно-податкова політика в загальній системі державного регулювання

Вважаємо за необхідне на даному етапі становлення ринкової економіки в Україні забезпечити виконання таких реформаторських дій у сфері бюджетно-податкової політики:

- підвищення ефективності бюджетної політики;
- здійснення податкової реформи.

Саме ці напрямки бюджетно-податкової політики зазначені в Програмі діяльності Кабінету Міністрів України "Український прорив: для людей, а не політиків", затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2008 року № 14 [8].

Згідно з Програмою бюджетна політика повинна бути узгоджена з цілями довгострокового економічного зростання. Необхідно запровадити сучасні підходи та принципи адміністрування державних видатків, що спрямовані на підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів та перетворення бюджетної політики на дієвий інструмент соціально-економічного розвитку в умовах ринкової економіки. Крім того, одним із завдань бюджетної політики України повинна стати реструктуризація видаткової частини бюджету шляхом раціоналізації витрат на загальнодержавні функції управління, виконання соціальних програм; збільшення державних видатків, спрямованих на економічний розвиток, зокрема, реалізацію проектів енергозбереження, а також збільшення ресурсної частини бюджету (зокрема, за рахунок надходжень від приватизації) в обсягах, які відповідають збільшенню бюджетних видатків, спрямованих на економічний розвиток.

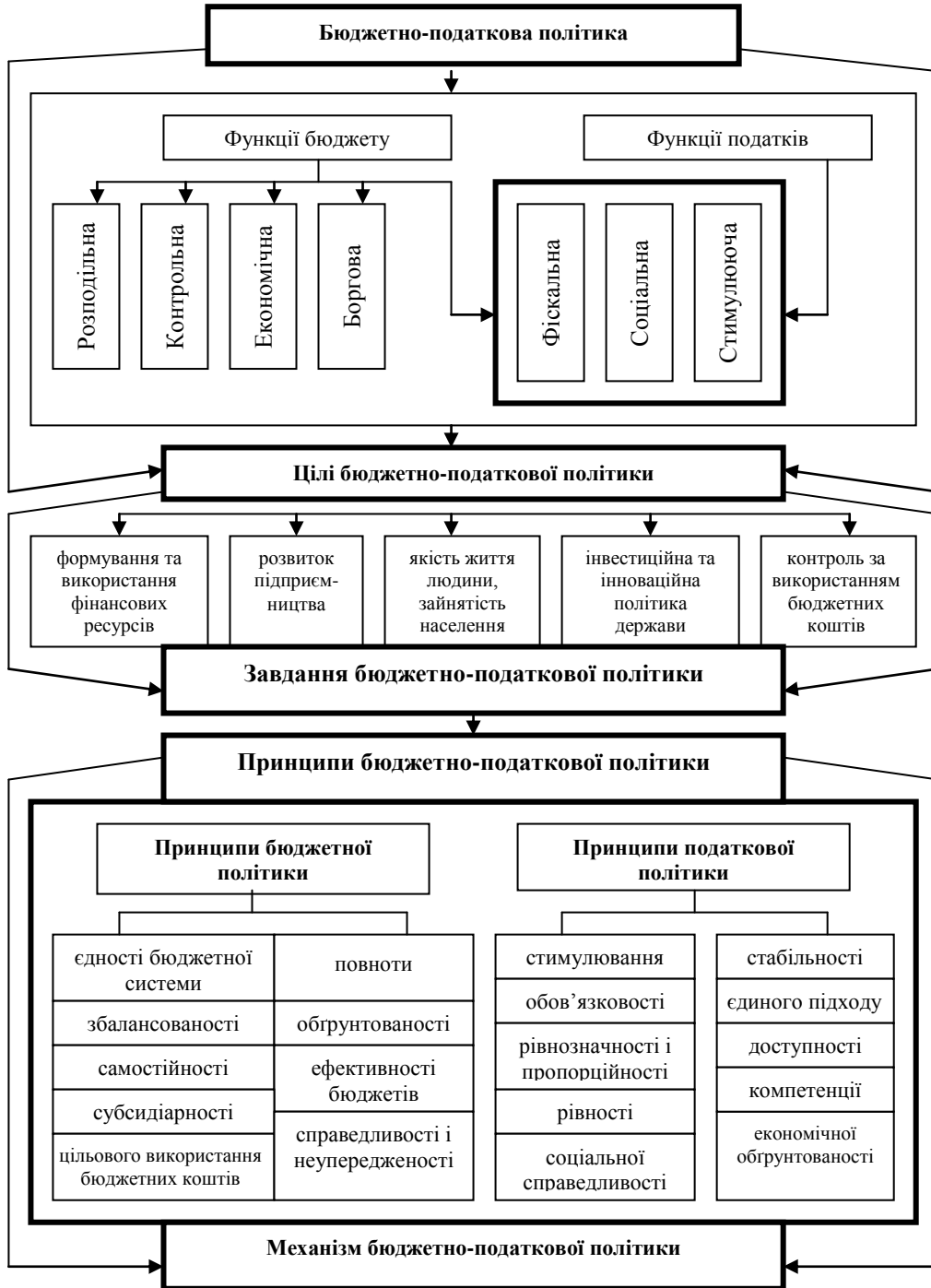

Рис. 2. Структурно-логічна схема бюджетно-податкової політики

Розділ 4 Макроекономічні механізми

Реформування податкової системи України потребує послідовності та наступності економічної політики. Це вимагає поступового зниження рівня податкового навантаження; підвищення рівномірності його розподілу; розширення бази оподаткування; мінімізацію податкових пільг тощо.

Таким чином, у сучасних умовах становлення ринкових відносин в Україні суттєвого значення набуває бюджетно-податкова політика. Саме реформування ринкової економіки значною мірою залежить від зміцнення державних фінансів, через які держава акумулює грошові ресурси для фінансування суспільних потреб. Поряд з цим бюджетно-податкова політика спрямована на встановлення умов для активізації економічного зростання і підвищення суспільного добробуту.

1. *Лазебник Л. Л.* Сутність та компоненти фінансової політики / Л. Л. Лазебник // *Фінанси України (укр.)*. – 2006. – № 1. – С. 66-74.
2. *Бюджетний кодекс України* від 21 червня 2001 р. № 2542-III зі змінами і доповненнями.
3. *Лютий І. О.* Бюджетна політика і стабільність соціально-економічного розвитку України / І. О. Лютий, Л. М. Демиденко // *Фінанси України*. – 2006. – № 10. – С. 3–13.
4. *Базілінська О.* Деякі аспекти бюджетно-податкової політики в сучасних умовах / О. Базілінська // *Економіка України (укр.)*. – 2004. – № 12. – С. 26–31.
5. *Єфименко Т. І.* Концептуальні підходи до реформування податкової системи України / Т. І. Єфименко // *Формування ринкових відносин в Україні (укр.)*. – 2004. – № 9 – С. 19–28.
6. *Грицюк Т. В.* Налогово-бюджетная политика как инструмент макроэкономического регулирования / Т. В. Грицюк // *Финансы и кредит (рус.)*. – 2004. – № 13. – С. 42–54.
7. *Едророва В. Н.* Сущность и элементы налоговой политики / В. Н. Едророва, Н. Н. Мамыкина // *Финансы и кредит (рус.)*. – 2005. – № 5. – С. 37–41.
8. *Програма діяльності Кабінету Міністрів України “Український прорив: для людей, а не політиків”*, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2008 року № 14.

Отримано 18.04.2008 р.

Л.Б. Рябушка, Д.В. Веремчук
Бюджетно-налоговая политика в системе
регулирования экономического развития государства

В статье исследуются теоретические основы бюджетно-налоговой политики в системе регулирования экономическим развитием государства: её цели, функции, принципы построения. Акцентированы направления реформирования в сфере бюджетно-налоговой политики с учетом современных условий экономического развития государства.